

Cieger András

Mindennapok a Tisztelt Házban

A nagypolitika társadalomtörténete, 1865-1918

Tervezett tartalomjegyzék

BEVEZETÉS

- Célok, módszerek, források
- Országgyűlési tradícióink (a rendi gyűléstől a népképviselőig)

I. TEMPLOM – Politikai architektúra

- A törvényhozás házai – építéstörténetek
- Szobrok, képek, bútorok (a politika szimbolikus világa)
- Az országház(ak) és az országgyűlés Budapest életében

II. TÖRVÉNYGYÁR – A parlament mint munkahely

- Vitaparlamentből munkaparlament: az országgyűlések teljesítménye számokban
- A Ház szabályai
- Hogyan készül a törvény? – a döntéshozatal eljárásai
- Kiből lesz képviselő? – A törvényhozó elit társadalmi összetétele
- A képviselői szerepek átalakulása (pártvezérek és hátsópados honatyák; szakpolitikuskok és botrányhősök) – képviselőportrék
- Hol vannak a honatyák? – Üres padosorok és pártfegyelem
- Mennyit kerestek a képviselők?

III. ARÉNA – A parlament mint küzdőtér

- Interpelláció és kérdés – a kisebbség jogai az országgyűlésben
- Viták a Házban
- Erőszak Házon belül és kívül (mentelmi ügyek és botrányok)
- Házrombolás: 1904. december 13.
- A parlamenti őrség
- Az utca hangja (kérvények és tüntetések)

IV. SZÍNHÁZ – A parlamenti politizálás mint előadás

- A karzatok közönsége (nők, választók és hírességek)
- Újságírók a Házban – a parlamenti nyilvánosság ügye
- A képviselői beszéd – elvben és gyakorlatban
- Ceremóniák a Házban (ünnepségek és szertartások)
- Az önreprezentáció lenyomatai: a Képviselőházi Napló, az Almanach és a fényképalbumok
- Az előadás kritikusai – Karcolatok a T. Házból (Mikszáth és kollégáinak árnyképei)

V. KLUB – a parlament mint a társas élet színhelye

- Étterem és büfé
- Könyvtár
- Pártok a Házban
- Élet a falakon túl (kirándulások, vacsorák stb.)
- Íratlan szabályok (pl. a tegezésről)
- Körön kívül: a horvát és a nemzetiségi képviselők helyzete

VI. HIVATAL – a parlament apparátusa

- A Ház költségvetése
- Az elnök és a háznagy
- A Ház hivatalai (levéltár, pénztár, gyorsiroda)
- A hivatalnokok létszáma és társadalmi összetétele
- Hivatalnokportrék (tisztviselők, gyorsírók, műszakiak, terembiztosok, telefonos-kisasszonyok)
- Szolgálati szabályzatok és munkakörülmények
- Ügyes-bajos dolgok (fegyelmi és szociális ügyek)
- Az apparátus és a politika

BEFEJEZÉS

- A háborús parlament (a Ház halottai, katonák a Házban)
- A parlamentarizmus válsága itthon és külföldön

Mindennapok a Tisztelt Házban
A nagypolitika társadalomtörténete, 1865-1918
Forrásfeltárás

Tartalom

1.a táblázat: A magyar országgyűlések teljesítménye számokban.....	4
1.b táblázat: A magyar országgyűlések teljesítménye számokban II.....	4
2. táblázat: Az interpellációk tematikai megoszlása	5
3. táblázat: Gyakran interpelláló képviselők a vizsgált ciklusokban.....	6
4. táblázat: Legalább 20 évig szolgáló képviselők az országgyűlésben.....	6
5. táblázat: A képviselői mandátum megszűnésének oka.....	7
6. táblázat: Kifogásolt mandátumok.....	7
7.a táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása országgyűlési ciklusonként (1865-1901).....	8
7.b táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása országgyűlési ciklusonként (1901-1918).....	8
8. táblázat: A legtöbb mentelmi ügyben érintett képviselők országgyűlési ciklusonként.....	9
9. táblázat: A leghosszabb időre kizárt képviselők 1912. június 5. és 1914. január 14. (390-493. ülés) között.....	9
10.a táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása a bejelentett bűncselekmények típusa szerint (1865-1901).....	10
10.b táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása a bejelentett bűncselekmények típusa szerint (1901-1918).....	10
11.a táblázat: Névszerinti szavazás megoszlása a kötelező polgári házasság törvényjavaslata felett, 1894. április 12.	11
11.b. táblázat: Névszerinti szavazás eredményei a költségvetési kormányfelhatalmazás (indemnitás) felett, 1894. december 11.	11
11.c táblázat: Névszerinti szavazás eredménye az 1895. évre szóló költségvetési törvényjavaslat felett, 1895. márc. 8.	12
12.a táblázat: A horvát képviselők aktivitása a magyar képviselőházban eltöltött éveik során	13
12.b táblázat: A horvát képviselők származása és tudományos címe	13
12.c táblázat: A horvát nyelv használata a plenáris üléseken	14
13.a táblázat: A képviselőház házelnökeinek karrierútvonala.....	15
13.b táblázat: A képviselőház háznagyainak karrierútvonala.....	16
14. táblázat: A képviselőház költségvetése (forintban).....	18
15. táblázat: A választójoggal rendelkező képviselőházi alkalmazottak lakóhelyi megoszlása fővárosi kerületenként	18
16. táblázat: A képviselőház postaforgalma 1913 és 1915 között	19

1.a táblázat: A magyar országgyűlések teljesítménye számokban

ciklus	Ülések száma	Törvények száma	Törvény-javaslatok	Interpellációk száma	Indítványok és határozati javaslatok száma	Kérvények száma
1848/49	235	[21]	37	?	31	
1861	68	0	2	1	13	16
1865/68	338	76	80	138	3078	?
1869/72	484	169	254	203	5728	?
1872/75	399	150	168	368	1534	1579
1875/78	420	124	159	183	4778	1262
1878/81	412	196	219	208	5901	1411
1881/84	364	143	157	114	4608	1491
1884/87	373	111	124	143	3949	1008
1887/92	585	191	210	170	5955	2534
1892/96	664	189	207	278	68	2214
1896/01	731	182	207	287	105	4179
1901/05	526	87	116	267	364	5192
1905	42	0	5	1	14	1695
1906/10	477	163	205	328	561	6580
1910/18	829	336	349	538	146	4002

Forrás: Az 48/49. évi népképviselői országgyűlés. Szerk. Beér János (Bp. Akadémiai, 1954) adatai alapján; Az 1861-ik év április 2-án Pesten egybegyűlt Országgyűlés képviselőházának jegyzőkönyveiben idézett irományok. Pest 1861.; Képviselőházi irományok, Magyar Törvénytár és házelnöki zárójelentések

Megjegyzés: Az 1869/72-es, az 1872/75-ös és az 1910/18-as országgyűlés adatai hiányosak, így az interpellációk, indítványok és kérvények száma nagyobb lehetett.

1.b táblázat: A magyar országgyűlések teljesítménye számokban II.

Ciklus	Ülések száma	Naplókötetek száma	A naplók összes oldalszáma	Irománykötetek száma	Kiosztott és kiosztásra nem került irományok száma
1865/68	338	11	4071	7	468
1869/72	484	24	9716	16	1460
1872/75	399	17	6639	28	1211
1875/78	420	18	7039	29	939
1878/81	412	19	7340	26	1202
1881/84	364	17	6594	22	910
1884/87	373	16	6551	24	781
1887/92	585	27	10871	35	1267
1892/96	664	34	13824	37	1211+300
1896/01	731	37	14055	39	1079+416
1901/05	526	31	12145	24+13	703+165
1905	42	2	506	1	66+9
1906/10	477	26	11225	36	1215+186
1910/18	829	41	25936	64	1508+284

Forrás: Napló- és irománykötetek alapján

Megjegyzés: A naplókötetek terjedelmébe csak a felszólalásokat tartalmazó oldalakat számítottuk bele (tehát a tartalomjegyzéket és a különféle mutatókat nem). Az irományok száma az itt feltüntetetttnél gyakran nagyobb volt, mert például a különböző törvényjavaslatok terjedelmes mellékletei nem kaptak külön számot. Az 1901/05-ös ciklus irománykötetéhez 13 olyan kötet is kapcsolódik, amely nem beszámozott iratokat tartalmaz, hanem egy hosszú kimutatást az Osztrák-Magyar Monarchia külkereskedelmi forgalmáról.

2. táblázat: Az interpellációk tematikai megoszlása

Ciklus	Közjogi tárgyú	Külügyi tárgyú	Katonai tárgyú	Nemzetiségi tárgyú	Kormányzati visszaélések bírálata	Egyéb aktuálpolitikai ügyek	Szakpolitikai ügyek	Összesen (db)
1872/75	29 7,9%	6 1,6%	24 6,5%	15 4%	50 13,6%	17 4,6%	227 61,7%	368
1878/81	4 1,9%	15 7,2%	14 6,8%	1 0,5%	20 9,7%	11 5,3%	142 68,6%	207
1884/87	3 2,1%	16 11,4%	14 10%	3 2,1%	22 15,7%	15 10,7%	67 47,9%	140
1896/01	17 6,1%	24 8,6%	6 2,1%	7 2,5%	89 31,8%	23 8,2%	114 40,7%	280
1901/05	15 5,7%	25 9,5%	27 10,2%	4 1,5%	29 11%	25 9,5%	139 52,7%	264
1906/10	46 14%	25 7,6%	19 5,8%	17 5,2%	54 16,5%	51 15,5%	116 35,4%	328
1910/18	41 7,6%	42 7,8%	51 9,5%	8 1,5%	52 9,7%	60 11,2%	284 52,8%	538

Forrás: MNL K 2 Interpellációs könyvek 264., 265. és 270. kötet; MNL K 2 A XVI. 5.1. és 5.2. 599. cs.; 5.3. és 5.4. 600. cs.

Megjegyzés: Saját kategorizálás és összesítés. Dőlttel jelöltem az adott kategória legalacsonyabb, vastaggal pedig a legmagasabb értékét. Az interpellációk itt jelzett száma nem feltétlenül egyezik meg az *1.a táblázat* adataival, melynek több oka lehet (pl. a megválaszolatlan interpellációk törlése; számítási hiba)

3. táblázat: Gyakran interpelláló képviselők a vizsgált ciklusokban

Ciklus	Név	Interpellációk száma	Pártállás
1872/75	Lázár Ádám	29	függetlenségi
	Madarász József	15	függetlenségi
1878/81	Simonyi Ernő	22	függetlenségi
	Csatár Zsigmond	19	függetlenségi
	Madarász József	13	függetlenségi
1884/87	Olay Szilárd	14	függetlenségi
1892/96	Visontai Soma	12	függetlenségi
1896/1901	Molnár János	28	Néppárt
	Kossuth Ferenc	20	függetlenségi
1901/05	Nessi Pál	12	függetlenségi
1906/10	Nagy György	10	függetlenségi 48-as
1910/18	Batthyány Tivadar	25	Justh p.
	Ivánka Imre (sz. 1878)	19	Kossuth p.

Forrás: MNL K 2 Interpellációs könyvek 264., 265. és 270. kötet; MNL K 2 A XVI. 5.1. és 5.2. 599. cs.; 5.3. és 5.4. 600. cs.

4. táblázat: Legalább 20 évig szolgáló képviselők az országgyűlésben

Típus	Arány	Példa
Pártvezér	7%	Tisza Kálmán Apponyi Albert
Párt vagy kormányzati tisztviselő	27%	Podmaniczky Frigyes Perczel Dezső
Szakpolitikus	10%	Hegedűs Sándor Láng Lajos
Botrányhős	8%	Olay Lajos Hoitsy Pál
Hátsópados képviselő	48%	Urbanovszky Ernő Mikszáth Kálmán
Összesen: 188 fő		

Forrás: Adalbert Toth (Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892. München, 1973) és Ilonszki Gabriella (Képviselők és képviselet Magyarországon a 19. és 20. században. Bp. 2009) adatai alapján

Megjegyzés: saját kategorizálás

5. táblázat: A képviselői mandátum megszűnésének oka

Ciklus	Elhalálozás	Lemondás	Megsemmisített mandátum
1848	6	94	11
1861	4	5	?
1865/68	18	97	?
1869/72	25	85	?
1872/75	15	47	?
1875/78	14	54	1
1878/81	23	35	0
1881/84	18	44	0
1884/87	21	28	3?
1887/92	41	45	4
1892/96	31	64	6
1896/01	38	41	2
1901/05	27	43	7
1905	8	17	3
1906/10	26	55	6
1910/18	75	175	?

Forrás: Pálmány Béla (Az 1848-1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja, Bp. 2002, 1217-1243) alapján, valamint: Képviselőházi Irományok, házelnöki zárójelentések

Megjegyzés: 1848-ban a lemondottnak tekintett képviselői helyekkel együtt (ezen kívül további 38 honatya nem jelent meg az országgyűlésen); 1868 után a horvát képviselőket is tartalmazzák az adatok

6. táblázat: Kifogásolt mandátumok

Ciklus	Mentelmi esetek száma	Összeférhetetlenségi bejelentések száma	Megtámadott választás
1865/68	7	-	?
1869/72	7	-	?
1872/75	17	-	64
1875/78	31	12	31
1878/81	29	26	25
1881/84	39	28	16
1884/87	62	2	28
1887/92	46	38	18
1892/96	119	22	16
1896/01	189	106	?
1901/05	175	41	86
1905	89	26	36
1906/10	270	34	24
1910/18	382	98	66

Forrás: képviselőházi naplókötetek, házelnöki zárójelentések

Megjegyzés: az 1910/18-as országgyűlés adatai hiányosak, ezért az összeférhetlenségi esetek és a kifogásolt választások száma némileg magasabb lehetett.

7.a táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása országgyűlési ciklusonként (1865-1901)

Ciklus	Esetek száma	Felfüggesztve	A felfüggesztés elutasítva	Nincs döntés, visszavont
1865/68	7	3	1	3
1869/72	7	5	1	1
1872/75	17	6	11	0
1875/78	31	14	12	5
1878/81	29	20	5	4
1881/84	39	28	5	6
1884/87	62	34	17	11
1887/92	46	23	23	0
1892/96	119	84	34	1
1896/1901	189	114	40	35

Forrás: a képviselőházi naplók és irományok adatai

7.b táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása országgyűlési ciklusonként (1901-1918)

Ciklus	Esetek száma	Felfüggesztve	A felfüggesztés elutasítva	Nincs döntés, visszavont
1901/05	175	109	28	38
1905/06	89	30	9	50
1906/10	270	168	47	55
1910/18	382	118	59	205

Forrás: MNL OL K2 A VIII. 2. 424-438. cs.

Megjegyzés: A mentelmi esetek egészen pontos számát több okból is nehéz meghatározni: más számot közölnek a képviselőház elnökének az országgyűlési ciklusokat záró jelentései; eltérő adatot kapunk, ha a képviselőházi naplókban és irományokban szereplő bizottsági jelentéseket összesítjük, végül ugyancsak más eredményre jutunk, ha levéltári iratcsomókban 1896 után gondosan megőrzött akták alapján készítünk statisztikát. Az eltérő számítás több okkal magyarázható: egyes ügyekben több képviselő is érintett lehetett, más esetek kétszer is a bizottság elé kerülhettek, mindazonáltal nagyságrendi eltérés nincs a különböző összesítések között. A későbbiekben azonban az adatok további pontosítása szükséges.

8. táblázat: A legtöbb mentelmi ügyben érintett képviselők országgyűlési ciklusonként

Ciklus	Név	Mentelmi ügyek száma	Pártállás
1875/78	Csatár Zsigmond	4	függetlenségi
1878/81	Verhovay Gyula	4	függetlenségi
1881/84	Verhovay Gyula	5	antiszemita
1884/87	Verhovay Gyula	7	antiszemita
1887/92	Csatár Zsigmond	4	antiszemita (pk)
1892/96	Sima Ferenc	25	48-as Ugron p.
	Drakulits Pál	8	Nemzeti párt (szerb)
1896/1901	Sima Ferenc	23	48-as Ugron p.
	Pichler Győző	9	függetlenségi
1901/05	Györffy Gyula	8	szabadelvű
	Eötvös Bálint	6	függetlenségi
1905/06	Lengyel Zoltán	5	függetlenségi
1906/10	Skicsák Ferenc	14	nemzetiségi klub
	Markos Gyula	10	függetlenségi
	Hodza Milán	8	nemzetiségi klub
1910/18	Serbán Miklós	22	nemzetiségi
	Skicsák Ferenc	16	nemzetiségi
	Nagy Sándor	13	munkapárti
	Áchim L. András	11	parasztpárti

Forrás: MNL OL K2 A VIII. 2. 424-438. cs. és képviselőházi irományok

9. táblázat: A leghosszabb időre kizárt képviselők 1912. június 5. és 1914. január 14. (390-493. ülés) között

Név	Pártállás	A kitiltás hossza összesen
Eitner Zsigmond	Justh párt	165 nap (9 alkalommal)
Szmrecsányi György	Néppárt	125 nap (8 alkalommal)
Zlinszky István	Kossuth párt	125 nap (6 alkalommal)
Urmánczy Nándor	pártonkívüli 48-as	115 nap (5 alkalommal)
Justh János	Justh párt	110 nap (8 alkalommal)
Lovászy Márton	Justh párt	110 nap (7 alkalommal)
Sümei Vilmos	Kossuth párt	100 nap (7 alkalommal)

Forrás: MNL OL K 2 A VIII. 4. 469. cs. (külön szám nélkül)

10.a táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása a bejelentett bűncselekmények típusa szerint (1865-1901)

Ciklus	(1)Rágalmazás, becsületsértés	(2) Izgatás, büntettre való felhívás	(3) Párbaj	(4) Hatóság elleni erőszak, testi sértés stb.	(5) Pénzügyi jellegű bűncselekmények	(6) Egyéb
1865/68	2	2	0	0	2	1
1869/72	4	0	0	0	2	1
1872/75	4	2	0	3	3	5
1875/78	13	2	3	2	7	4
1878/81	5	5	7	2	7	5
1881/84	6	3	23	1	1	5
1884/87	24	0	23	8	5	2
1887/92	23	0	16	2	2	3
1892/96	46	1	45	7	10	10
1896/1901	55	4	86	18	18	8

10.b táblázat: A képviselőházhoz beérkezett mentelmi ügyek megoszlása a bejelentett bűncselekmények típusa szerint (1901-1918)

Ciklus	(1) Rágalmazás, becsületsértés	(2) Izgatás, büntettre való felhívás	(3) Párbaj	(4) Hatóság elleni erőszak, testi sértés, stb.	(5) Pénzügyi jellegű bűncselekmények	(6) Egyéb
1901/05	62	8	58	6	25	16
1905/06	43	5	18	5	6	12
1906/10	123	27	61	15	15	27
1910/18	216	15	19	22	67	39

Forrás: MNL OL K2 A VIII. 2. 424-438. cs. és képviselőházi irományok

Megjegyzés: A táblázatba minden olyan esetet felvettem, amelyet a mentelmi bizottság letárgyalt, függetlenül attól, hogy a plénum végül határozott-e a felfüggesztésről. Az ügyeket magam csoportosítottam a büntett jellege szerint: (1): rágalmazás, becsületsértés, hamis vád, felségsértés sajtó útján, tiltott közlés. (2): izgatás, büntettre való felhívás, lázítás, hazaárulás. (3): párbaj, párbajsegédlet. (4): testi sértés, hatóság elleni erőszak, emberölés, közrend elleni kihágás, ingó vagyon rongálása, csendháborítás. (5): sikkasztás, csalás, okirat-hamisítás, hamis eskü, csalárd bukás, hűtlen kezelés, vámkihágás stb. (6): zugírászat, vadászati kihágás, népfelkelési szemle elmulasztása, állategészségügyi kihágás, sebeshajtás, engedély nélküli népgyűlés rendezése, sajtóvétség (pl. kaució vagy kötelezpéldány elmulasztása) stb.

11.a táblázat: Névszerinti szavazás megoszlása a kötelező polgári házasság törvényjavaslata felett, 1894. április 12.

Párt	Igen	Nem	Távol	Összesen
Kormánypárt	1917	1	9	207
Kilépettek	1	28	3	32
Pártonkivüliek	2	3	1	6
Nemzeti párt	11	50	5	66
Függetlenségi 48	58	24	7	89
Függetlenségi	12	0	0	12
Összesen	281	106	25	412

Forrás: OSZK Kt Fol. Hung. 2174. Emlékkönyv 1892-1895. Egyházpolitikai kérdésekről gr. Károlyi Gábornak. (35-37. old.) alapján

11.b. táblázat: Névszerinti szavazás eredményei a költségvetési kormányfelhatalmazás (indemnitás) felett, 1894. december 11.

Pártok	Magyar képv.	Horvát képv.	Össz.	Magyar <i>igen</i>	Horvát <i>igen</i>	Össz.	Magyar <i>nem</i>	Távol magyar	Távol horvát	Össz.
Kormánypárt	214	40	254	189	12	201	0	25	28	53
Kormánypártból kilépettek	28	0	28	1	0	1	9	18	0	18
Pártonkivüliek	13	0	13	2	0	2	3	8	0	8
Nemzeti párt	59	0	59	0	0	0	32	27	0	27
Függetlenségi és 48 párt	88	0	88	0	0	0	43	45	0	45
Függetlenségi	11	0	11	0	0	0	3	8	0	8
Összesen	413	40	453	192	12	204	90	131	28	159
%				46,48	30	45,03	19,36	31,71	70	35,09

Forrás: OSZK Kt Fol. Hung. 2174. Emlékkönyv 1892-1895. Egyházpolitikai kérdésekről gr. Károlyi Gábornak. (27. old.) alapján

11.c táblázat: Névszerinti szavazás eredménye az 1895. évre szóló költségvetési törvényjavaslat felett, 1895. márc. 8.

Pártok	Magyar képv.	Horvát képv.	Össz.	Magyar <i>igen</i>	Horvát <i>igen</i>	Össz.	Magyar <i>nem</i>	Távol magyar	Távol horvát	Össz
Kormánypárt	212	40	252	195	23	218	1	16	17	33
Kilépettek	26	0	26	2	0	2	17	7	0	7
Pártonkívüli	14	0	14	2	0	2	8	4	0	4
Nemzeti	61	0	61	0	0	0	56	5	0	5
Függetlenségi 48 (Bartha)	44	0	44	0	0	0	40	4	0	4
Ua. (Justh)	52	0	52	0	0	0	44	8	0	8
Néppárt	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1
Összesen	410	40	450	199	23	222	166	45	17	62
										Többség 56 fő

Forrás: OSZK Kt Fol. Hung. 2174. Emlékkönyv 1892-1895. Egyházpolitikai kérdésekről gr. Károlyi Gábornak. (88. old.) alapján

12.a táblázat: A horvát képviselők aktivitása a magyar képviselőházban eltöltött éveik során

Év	Felszólalt	Nem szólalt fel	Ismeretlen
Az 1869-ben megválasztott képviselők közül	8	19 (70%)	2
Az 1887-ben megválasztott képviselők közül	6	31 (77%)	3
Az 1906-ban megválasztott képviselők közül	23	14 (35%)	3
Az 1910-ben megválasztott képviselők közül	18	19 (47%)	3

12.b táblázat: A horvát képviselők származása és tudományos címe

	1896	1901	1906	1910	1911	1914
nemesi származás, arisztokrata rang	15 fő (37,5%)	12 fő (30%)	6 fő (15%)	7 fő (17,5%)	9 fő (22,5%)	6 fő (15%)
doktori cím	9 (22,5%)	11 (27,5%)	17 (42,5%)	25 (62,5%)	21 (52,5%)	24 (60%)

12.c táblázat: A horvát nyelv használata a plenáris üléseken

Országgyűlések	A horvát nyelvű felszólalások száma	Ebből csak horvátul	Ebből horvátul és magyarul	A publikálás módja
1865/68	1	0	1	Hasábosan két nyelven (fordítással)
1869/72	3	2	1	A naplóban horvátul, egyszer csak magyarul
1872/75	4	3	1	A naplóban csak magyarul
1875/78	6	5	1	A naplóban horvátul, időnként mindkét nyelven, de fordítás nélkül
1878/81	3	1	2	Két nyelven, fordítás nélkül
1881–1905	0	0	0	—
1905/06	1	0	1	Két nyelven, fordítás nélkül
1906/10	95	93	2	1906. 10. 20. és 1907. 06. 04. között csak horvátul; 1907. 06. 05. és 1907. 07.04. között horvátul, de mellékletben magyarul is; 1907. 07. 05-től a horvát nyelvű felszólalásokat nem közlik, csak a felszólalás tényét jelzik
1910/18	10	2	8	A naplóban csak magyarul
Összesen: 51 év	123	106	17	

Forrás: MNL OL Képviselőház és Nemzetgyűlés, Elnöki és általános iratok K 2. A VIII. 4. 469. cs. 1906/11 No. 6. (egy valószínűleg 1908 végén készített kéziratos kimutatás), a későbbi évek felszólalásait magam gyűjtöttem ki a képviselőház hivatalos naplóiból.

13.a táblázat: A képviselőház házelnökeinek karrierútvonala

Név	Időtartam	Életkor a kinevezés-kor	Előző poszt	Későbbi poszt	Házban eltöltött idő előzetesen	Megjegyzés
Ghyczy Kálmán 1808-1888	1861.04.17-08.22 4 hónap	53	IM államtitkár (1848)	PM miniszter (1874)	1843-48	
Szentiványi Károly 1802-1877	1865.12.20-69.04.22 3 év 4 hó	63	főispán (1848), képviselő	képviselő 1872-ig	1861	
Somssich Pál 1811-88	1869.05.01-72.09.03 3 év 4 hó	58	első alelnök	képviselő 1884-ig, főrend	1843-48	
Bittó István 1822-1903	1872.09.10-74.03.23 1,5 év	50	IM miniszter	ME, képv. 84-ig	1848, 1861, 1865-72	
Perczel Béla 1819-1888	1874.03.24-75.03.03. 1 év	55	első alelnök	IM miniszt. képviselő 1878-ig	1865-74, 10 év	fia P. Dezső
Ghyczy Kálmán	1875.03.05-79.04.02 4 év	67	PM miniszter	főrend	1843-48, 1861, 1865-79	
Szlávy József 1818-900	1879.04.03-80.04.12 1 év	61	miniszterelnök (1874)	közös PM; főrendi elnök	1867-től 13 év	
Péchy Tamás 1828-1897	1880.04.13-92.02.20 kb. 12 év	52	közlekedési miniszter	képviselő 1896-ig	1868-tól 13 év	kilép a kormánypartból 1893-ban
Bánffy Dezső br. 1843-1911	1892.02.25-95.01.19 3 év	49	főispán, képviselő	miniszterelnök (1895-99)	1892-től képviselő	kilép a kormánypartból 1903-ban
Szilágyi Dezső 1840-1901	1895.01.21-98.12.09 4 év	55	igazságügyi miniszter	képviselő 1901-ig	1871-től 24 évig	
<i>Madarász József korelnök 1814-1915</i>	1898.12.17-99.03.02 377-417. ülés 3,5 hó	84	1848-tól ellenzéki képviselő	1915-ig képviselő	1848-tól képviselő	
Perczel Dezső 1848-1913	1899.03.02-1901.10.26 3 év 7 hó	51	belügyminiszter	képviselő: 1905, 1910-1913	1887-től 12 évig	Munkapárt elnöke, 1910-1912
Apponyi Albert gr 1846-1933	1901.10.31-03.11.26 2 év	55	képviselő	képviselő, VKM miniszter (1906-10)	1872-től 30 évig	kilép a kormánypartból 1903-ban

Perczel Dezső	1903.11.07-05.02.17 1 év 4 hó	55	házelnök, képviselő	képviselő, pártelnök	1887-től 16 évig	
Justh Gyula 1850-1917	1905.02.21-09.11.12 majdnem 5 év	55	képviselő	képviselő, pártelnök	1884-től 21 évig	
Gál Sándor 1868-1937	1909.11.13-10.06.23. 7 hó	41	képviselő	képviselő, BM álltitkár (1918)	1901-től 8 évig	Alkotmánypárt alelnöke (1916-1918)
Berzeviczy Albert 1853-1936	1910.06.30-11.11.07 1 év 4 hó	57	VKM miniszter (1903-1905), MTA elnöke	képviselő 1917-ig, főrend	1881-től 30 évig	
Návay Lajos 1870-1919	1911.11.09-12.05.21. 6 hó	41	képvh. alelnök (1906-1911)	képviselő 1918-ig	1905-től 6 évig	kilép a kormánypartból 1912-ben
Tisza István gr 1861-1918	1912.05.22-13.06.12 1 év	51	miniszterelnök (1903-05), pártelnök	miniszterelnök (1913-1917), pártelnök	1886-től 26 évig	
Beöthy Pál 1866-1921	1913.06.13-17.06.28 4 év	47	képvh. alelnök (1911-1913)	képviselő	1910-től 4 évig	
Szász Károly 1865-1950	1917.07.03-18.11.16 1 év 4 hó	52	képvh. alelnök (1913-1917)	akadémikus (1922-től)	1910-től 8 évig	

Forrás: Jónás Károly - Villám Judit: A magyar országgyűlés elnökei 1848-2002. Argumentum, Bp. 2002.

13.b táblázat: A képviselőház háznagyainak karrierútvonala

Név	Időtartam	Életkor a kinevezés-kor	Előző poszt	Későbbi poszt	Házban eltöltött idő előzetesen	Megjegyzés
Hajnik Pál, 1800-1864	5 hónap, 1861. ápr. 9. – aug. 22.	61	rendőrfőnök (1849)	meghalt	1848-ban képviselő	
Kovách László, 1827-1889	24 év, 1865. dec. 21. – 1889. márc. 11.	38	aljegyző (1848), honvéd százados, főjegyző (1861)	meghalt	1861-ben képviselő	Deák-kör igazgatója
Teleki Géza, 1843-1913	3 hónap, 1889. márc. 13 - jún. 15.	46	főjegyző (1866)	belügy-miniszter	1869-től 20 évig képviselő	
Bezerédj Viktor, 1855-1913	1 év 3 hónap 1889. jún. 15. – 1890. okt. 1.	34	aljegyző, tb. főjegyző (1881)	miniszteri tanácsos	1885-től 4 évig képviselő	

Almásy Géza, 1849-1909	1 év 5 hónap, 1890. okt. 8. – 1892. febr. 25.	41	háznagyi titkár, majd főszolgabíró	főispán (1892- 1899)	1887-től 3 évig képviselő	
Csávosy Béla, 1848-1915	13 év, 1892. febr. 25. – 1905. febr. 21.	44	tb. miniszteri fogalmazó (1873)	1905-ig képviselő	1875-től 27 évig képviselő	1911-től báró
Tóth János 1864-1929	1 év 8 hónap, 1905. febr. 21. – 1906. okt. 10.	41	tb. aljegyző	VKM politikai államtitkár belügy- miniszter	1892-től 13 évig képviselő	1903-tól a Függetlenségi Párt alelnöke, 1905-től igazgató- elnöke, a szövetkezett ellenzék vezérlő biz. jegyzője, 1917-től a párt elnöke
Leszkay Gyula 1864-1929	3 év 2 hónap, 1906. okt. 12. – 1909. dec. 18.	43	képviselő	1910-ig képviselő, főrend	1896-tól 11 évig képviselő	Függetlenségi és 48-as pártkör gazdája
Zlinszky István 1875-1961	6,5 hónap, 1909. dec. 18. – 1910. jún. 30.	34	újságíró, képvh. jegyzője, 1907-1909	1918-ig képviselő, majd 1927-31 is	1905-től 4 évig képviselő	a Kossuth-párt igazgatója, 1917-től alelnöke
Angyal József 1842-1929	8 év 4 hónap, 1910. jún. 30. – 1920. febr. 16.	68	miniszteri osztálytan., kincstári igazgató (1898)	nyugdíj	1898-tól 12 évig képviselő	

Forrás: Bölöny József: A magyar törvényhozó testületek 1848-1984. 1. köt. Bp. 1985.
(kézirat, Országgyűlési Könyvtár) és saját gyűjtés alapján.

14. táblázat: A képviselőház költségvetése (forintban)

Költségvetési év	Képviselői honorárium és lakpénz	Választott és kinevezett tisztviselők és alkalmazottak illetménye és nyugdíja	Dologi és rendkívüli kiadások	Összesen
1876	706 000	77 815	60 000	843 815
1880	1 010 000	62 752	151 400	1 224 152
1890	1 027 764	92 525	70 400	1 190 689
1900	1 448 400	152 591	113 400	1 714 391
1911	1 449 200	404 199,5	203 650	2 057 049,5
1917/18	1 526 100	685 705	455 000	2 666 805

Forrás: Állami költségvetés a Magyar Korona Országai részére... 1875: LV., 1880. évi XXI. tc, 1890: IV., 1900: VI. 1911. évi XIV. tc

Megjegyzés: A korábbi évek költségvetési törvényei csak az országgyűlés két házának összesített kiadásait tartalmazzák, részletes bontás nélkül.

15. táblázat: A választójoggal rendelkező képviselőházi alkalmazottak lakóhelyi megoszlása fővárosi kerületenként

Hivatalnokok száma	I. ker.	II. ker.	III. ker.	IV. ker.	V. ker.	VI. ker.	VII. ker.	VIII. ker.	IX. ker.	X. ker.	Budapesten kívül
1889-ben: 43 fő	5	2	0	7	1	1	3	15	4	1	4
1901-ben: 43 fő	5	2	0	5	1	2	5	12	6	0	5
1913-ban: 111 fő	12	8	1	4	38	4	11	12	7	0	14

Forrás: K 2 B VI. 19. 731. cs. No. 1.

Megjegyzés: 1889-ben: Újpesten 3 személy, Pécelen pedig 1 fő; 1901-ben Kispesten, Pécelen, Káposztásmegyeren, Rákospalotán és Újpesten 1-1 fő lakott; 1913-ban az V. ker. Személynök u. 3. alatt található országgyűlési bérházba 19 fő van beírva, az Országházba pedig 6 fő. A fővároson kívül Újpesten, Kispesten, Solymáron, Rákospalotán, Rákoscsabán, Vácott, Budafokon, Erzsébetfalván, Dunakeszin éltek hivatalnokok.

16. táblázat: A képviselőház postaforgalma 1913 és 1915 között

Időszak (hónapok)	Ülések száma	Érkezett levél és csomag (db)	Feladott levél és csomag (db)	Feladott távirat (db)	Utalványforgalom (db)	Takarékp. forgalom (db)
1913.07- 12.	26	6206	3294	1636	2047	1010
1914.01- 06.	57	9228	5621	2682	3042	1441
1914.07- 12.	20	7522	20414	5669	3837	857
1915.01- 06.	21	10777	61171	2539	16915	1137
1915.07- 12.	13	26683	82885	2202	14771	1817

Forrás: K 2 B XIII. 5. 756. cs. No. 2.